

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-
КОНСТРУКТОРСЬКИХ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ УЧНІВ 5-9 КЛАСІВ
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ВИШИВКИ**

У статті розглядаються психолого-педагогічні основи формування художньо-конструкторських знань та вмінь учнів у процесі вивчення вишивки.

The article deals with the psychological and pedagogical bases of art and constructive formation pupils knowledge and skills in process of sewing studying.

Постановка проблеми. Завдання, що постали сьогодні перед нашим суспільством, пов'язані з пошуком резервів підвищення ефективної діяльності людини, що значною мірою криється в розкритті її творчого потенціалу. Інакше кажучи, необхідно виховувати молоде покоління в атмосфері творчості, пошуку нових, більш досконалих рішень. Тому перед педагогічною наукою нині постають складні та відповідальні завдання формування активної особистості, яка вирішувала б творчі завдання в науці, виробництві, суспільстві. Творчість є провідною умовою в діяльності учнів.

Використання новітніх досягнень науки і технології в різноманітних галузях життя, в тому числі і в галузі освіти, – це конкретний шлях для досягнення цілей і завдань підготовки учнів до життя. В педагогіці кожен напрямок виховання підростаючого покоління розглядається не ізольовано, а в тісному взаємозв'язку, взаємодії, органічній єдності. Це стосується також поєднання естетичного і трудового виховання.

Для вирішення задач естетичного і трудового виховання існують різноманітні педагогічні засоби. Серед них художньо-конструкторська діяльність посідає одне з провідних місць, оскільки дозволяє вирішувати ці питання комплексно. Вчитель трудового навчання повинен створити умови для всебічного розвитку художньо-конструкторських умінь та навичок, творчої активності.

Актуальність. Підготовка учнів до праці і життя в процесі трудового навчання буде більш ефективною, якщо виявити невикористані резерви навчального процесу і спрямувати їх на формування в учнів спеціальних художньо-конструкторських знань та вмінь. Практика показує, що розвитку художньо-конструкторських знань та вмінь приділяється дуже мало уваги. Тому проблема формування в учнів художньо-конструкторських знань і вмінь вимагає своєчасного розв'язання, а пошук ефективних методів формування художньо-конструкторських знань та вмінь в процесі вивчення української вишивки, яка б сприяла естетичному вихованню, є актуальною проблемою в наш час.

Мета статті полягає в обґрунтуванні психолого-педагогічних умов формування художньо-конструкторських вмінь та навичок учнів у процесі проектування та виготовлення вишитих виробів.

Вклад основного матеріалу. Залучення учнів до основних видів проектно-технологічних робіт дозволяє долати все нові й нові перепони на шляху пізнання, тобто оволодівати все складнішими знаннями, вміннями й навичками. Розвиток учнів відбувається значно ефективніше, якщо в процес навчання вводяться елементи творчості та використовується художньо-конструкторський підхід до виконання об'єктів праці, що позитивно впливає на підготовку і виховання молодого покоління. Передумовами до розвитку художньо-конструкторських умінь та навичок є набуття досвіду творчої діяльності та вивчення передових новітніх педагогічних технологій.

Сучасна психолого-педагогічна технологія зібрала велике розмаїття досліджень з проблем підготовки творчої особистості учнів. Праці І.П.Волкова, Л.С.Виготського, О.Н.Лука, О.М.Леонтьєва, Н.І.Мартинюка, М.І.Морозова, В.О.Моляко, Я.А.Пономарьова,

В.С.Чудновського, В.С.Юркевича дають можливість розуміння шляхів і умов розвитку творчих здібностей.

Досліджуючи психологічні аспекти формування у школярів знань, умінь та навичок, С.Н.Кабанова-Меллер стверджує, що процес формування знань зводиться до формування системи уявлень, понять, теорем, законів тощо, які використовуються при виконанні практичних і теоретичних завдань, тобто при переносі їх у нові умови [3].

Формування умінь та навичок зводиться до формування в учнів способів (прийомів) роботи з наочними матеріалами, (наприклад, прийоми читання креслень або географічних карт), з текстом, прийомів повторення матеріалу тощо.

У процесі навчання учні долають усе нові й нові перепони на шляху пізнання, тобто оволодівають усе складнішими вміннями та навичками. Розвиток учнів відбувається значно ефективніше, якщо в процес навчання вводяться елементи творчості та використовується художньо-конструкторський підхід до виконання об'єктів праці, що позитивно впливає на підготовку і виховання учнів.

В основу організації навчально-виховного процесу художньо-конструкторської діяльності покладено, по-перше, врахування педагогами закономірностей вікового розвитку організму й психіки дитини, її пізнавальної, навчальної та творчої діяльності; по-друге, принципово новий психолого-педагогічний підхід до організації процесу навчання школярів.

Розглядаючи психолого-педагогічні фактори формування в учнів 5-9 класів художньо-конструкторських знань та вмінь, не можна не враховувати вікові особливості фізичного, психічного і соціального розвитку дітей. Ця група учнів відноситься до підлітків.

Підлітковий період вважається критичним та складним. Така оцінка обумовлена, по-перше, багаточисленними якісними зрушеннями, що проходять у суспільстві в цей час, які підчас носять характер корінної зміни попередніх особливостей, інтересів та відношень дитини до навчання, творчості та конструювання. По-друге, зміни, які відбуваються, супроводжуються, з одного боку, появою у самого підлітка значних суб'єктивних ускладнень різного порядку, а з іншого – ускладнень у його вихованні. Підліток намагається подорослішати, а цей процес пов'язаний із розвитком змістовних інтересів, знань, умінь, становленням планів на майбутнє. Це все приводить до того, що підліток намагається щось знати і вміти по-справжньому. Це стимулює розвиток пізнавальної діяльності, зміст якої виходить за межі шкільної програми. Така діяльність може торкатися науки, техніки, мистецтва, конструювання, однієї або декількох галузей знань і це завжди пов'язано з професійними намірами. Зацікавлений будь-яким заняттям підліток дуже активний, йому потрібні книжки, матеріали, інструменти і він їх розшукує і знаходить сам [1].

Цей стан дуже важливий на уроці трудового навчання, а саме: у формуванні художньо-конструкторських знань. Саме в самостійній роботі, використовуючи художньо-конструкторські знання та вміння, діяльність підлітка буде містити елементи творчості, його зацікавить процес створення нового і взагалі сам процес пізнання. При цьому інтелектуальний розвиток іде інтенсивно, а художньо-конструкторські знання мають глибокий характер та неосяжні за об'ємом. У середніх класах учні приступають до вивчення та засвоєння основ наук. Учням треба оволодіти великим об'ємом знань. Матеріал, який потребує вивчення, з одного боку, вимагає більш високого рівня, ніж раніше – рівня навчально-пізнавальної та розумової діяльності, а з другого – спрямований на їх розвиток. Нові вимоги до способів оволодіння знаннями спрямовані на розвиток інтелекту, високого рівня мислення, конструювання. Хоча оволодіння науковими поняттями в школі вже саме по собі передбачає ряд об'єктивних умов для формування у школярів високого рівня мислення, оволодіння певними операціями з конструктивним матеріалом, передбачають елементарні художньо-конструкторські знання, однак мислити, використовуючи свою базу знань, учні не вміють самостійно приймати конструкторські рішення. Молодші підлітки в своїй самостійній роботі намагаються все запам'ятати шляхом неодноразового повторення. Це приносить велику шкоду для розвитку творчості. Однак саме в підлітковому періоді пам'ять розвивається в напрямку інтелектуалізації та творчості. Збільшується число учнів, які

застосовують прийоми опосередкованого запам'ятовування, збільшується запас таких прийомів, їх застосування стає більш свідомим.

Врахування психологічних особливостей цього шкільного віку дає нам можливість більш досконало і на достатньо високому рівні здійснити розвиток художньо-конструкторських вмінь та навичок. Основним засобом для цього служить урок трудового навчання, в процесі якого учні за допомогою вчителя набувають знань та вмінь, які в подальшому сприятимуть їм у вирішенні творчих конструкторських задач.

Сучасна художньо-конструкторська діяльність є складним та самостійним процесом, що забезпечує розв'язок конструктивно-технічних та суспільних завдань і доводить необхідність навчання художньому конструюванню з дитинства. З одного боку, художньо-конструкторська діяльність формує передумови для розвитку творчих здібностей учнів, їх пізнавальної самостійності, а з другого – вона сама є важливим чинником для розкриття здібностей учнів та вдосконалення набутих умінь. Конструкторська діяльність – досить складний та самостійний вид діяльності, що забезпечує рішення конструктивно-технічних та суспільних задач і це ще раз доводить необхідність приділення уваги формуванню художньо-конструкторських знань, вмінь та навичок на уроках праці [3].

У художньо-конструкторській діяльності дуже важливу роль відіграє практичний компонент. Практична діяльність в процесі розв'язку завдань може бути різної складності, а її роль в загальній структурі діяльності не може зводитись до конструктивно-технологічного завдання [3].

Важливе значення для формування знань, умінь і здібностей учнів у художньому конструюванні має знання принципів та етапів розробки художньо-конструкторських проектів виробів. Основні принципи можна виразити так: корисність виробу, зручність його використання і краса. А весь процес проектування поділяється на такі етапи послідовної методичної розробки виробу:

- художньо-конструкторський аналіз;
- художньо-конструкторська пропозиція;
- компонування виробу та ескізний пошук оптимальної форми;
- художньо-конструкторський проект (документування);
- робоче проектування (виконання робочих креслень деталей і креслень загального вигляду виробів, макетування або дослідний зразок).

Знання цих етапів та їх особливостей допоможе систематизувати знання учнів про процес художнього конструювання [3].

У процесі участі учнів у проектуванні та розробці технологічного процесу виготовлення виробів відбувається формування і розвиток їх конструкторсько-технологічних знань та відповідних практичних умінь. І якщо конструкторсько-технологічна підготовка учнів у таких умовах може бути достатньо високою, то знання і практичні вміння в галузі художнього конструювання є недостатніми.

Розв'язок різноманітних завдань творчого характеру розглядається як один із основних методів творчої діяльності учнів. Із зростанням технічної культури учнів завдання повинні ускладнюватись. Розвиток художньо-конструкторських умінь та навичок учнів відбувається в процесі постановки та розв'язку завдань. Процес розв'язку завдання є особливий тип творчої діяльності. Щоб успішно керувати формуванням в учнів художньо-конструкторських вмінь та навичок, технічні завдання треба розділити на групи. В основу класифікації можна покласти метод розв'язку даного виду завдань. А в методичному аспекті завдання об'єднують за цільовим призначенням. На основі загальної мети використання завдань їх поділяють залежно від характеру діяльності учня: репродуктивний або творчий тип пізнавальної діяльності. Завдання можна поділити на пізнавальні, практичні та творчі.

Особливо ефективні ці завдання для розвитку вмінь художнього конструювання і таких операцій мислення, як порівняння і протиставлення.

Наприклад, при складанні візерунку для серветки можна обмежити слабких учнів виконанням візерунків із простих геометричних елементів – квадратів, трикутників – запропонувавши заздалегідь скомпонувати візерунок із вирізаних паперових елементів.

Висновки. Отже, як показує досвід роботи в загальноосвітніх школах, назріла необхідність залучення учнів до художньо-конструкторської діяльності, бо об'єкти, що виготовляються в процесі навчання, вимагають саме художньо-конструкторського підходу, щоб вони виготовлялись зручними, корисними і гарними, а це, в свою чергу, сприятиме їх конкурентноспроможності. Вчителі не тільки мають передавати знання і трудові вміння учням, а також розвивати їх художньо-конструкторські вміння.

Вчителю необхідно в своїй роботі з художнього конструювання спиратись на шкільну програму з основ дизайну та методики його викладання, оскільки програмою передбачаються різні напрямки діяльності, такі як: декоративно-прикладний, художнє конструювання, основи графічної грамоти та інші. Пошук оптимальних шляхів формування в учнів художньо-конструкторських умінь може бути метою подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Выготский Л.С. Вопросы детской (возрастной) психологии // Собр. соч.: В 6 т. – М.: Педагогика, 1984. – Т.4. – 385с.
2. Знамеровська Н.П. Формування художньо-конструкторських знань та умінь учнів основної школи на уроках трудового навчання. – Херсон: ХДПУ. – 108 с.
3. Кабанова-Меллер Е.Н. Учебная деятельность и развивающее обучение. – М.: Знание, 1981. – 96 с.
4. Махмутов М.И. Проблемное обучение: Основные вопросы теории. – М.: Педагогика, 1975. – 368 с.
5. Моляко В.А. Техническое творчество и трудовое обучение. – М.: Знание, 1985. – 80 с.

УДК 371.25

Ю.В. Ковальчук

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНИХ ПОНЯТЬ У ПРОЦЕСІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті описано загальні основи процесу формування економічних понять в учнів старших класів сільської загальноосвітньої школи в процесі технологічної підготовки.

The article describes general principles of economic notions system formation of village junior school pupils in the process of technological preparation.

Кардинальні соціально-економічні зміни, що відбулися протягом останніх років в Україні, обумовили необхідність перегляду традиційних та впровадженню нових напрямів, змісту та форм підготовки школярів до життя, подальшої освіти та трудової діяльності. До числа пріоритетних напрямів роботи системи загальної освіти можна віднести здійснення економічного виховання та освіти школярів. Це обумовлено, в першу чергу, становленням та розвитком ринкової економіки, а також потребами власне освіти в контексті реалізації таких її принципів як гуманізація, гуманітаризація, функціональна повнота тощо. Серед чинників, що детермінують доцільність розширення масштабів, оновлення змісту та впровадження нових форм здійснення економічної освіти та виховання, слід назвати і проблему вибору школярами майбутньої професії, оскільки впровадження ринкової економіки обумовило виникнення та розширення в Україні такої сфери професійної діяльності як підприємництво. Крім того, певні економічні знання та уміння, відповідні якості особистості стали необхідними пересічній людині як на побутовому рівні, так й у будь-якій трудовій діяльності. Сказане вище дозволяє стверджувати, що теорія та практика здійснення